

Blekinge Institute of Technology
Research Report 2005:03

Hållbar samhällsutveckling i Blekinge

Nutid och framtid

Anna-Lisa Lindén

Centre for Spatial Development & Planning/CTUP
Blekinge Institute of Technology

**Hållbar samhällsutveckling i Blekinge
Nutid och framtid**

**Anna-Lisa Lindén
Sociologiska institutionen
Lunds universitet**

**En studie genomförd för Länsstyrelsen i Blekinge
inom ramen för projektet ”Blekinges omvandling”**

FÖRORD

Under en tioårsperiod har Blekinge omvandlats från att ha betraktats som en stagnerande periferi med en föråldrad näringsstruktur till ett dynamiskt centrum präglad av en snabbt växande IT-industri. Omvandlingen har dock varit mest påtaglig i länets östra del. Parallellt med omvandlingen av regionens näringsliv har intresset för det regionala arvet vuxit. Behovet av insikter om vad som har skett, varför det skett, vilka konsekvenser det får samt vilken roll politik och planering spelat i processen är därför stort.

En av de lärdomar man kan dra av utvecklingen är att strategisk och fysisk planering på interkommunal och regional nivå har behov av att förstå utvecklingsförlopp och försöka se konsekvenser av alternativa utvecklingar. Omvärldsanalyser bör därför vara ett viktigt element i regionens strategiska utvecklingsarbete. Sådana analyser skapar förutsättningar för att tidigt fånga upp utvecklingstendenser som kan utöva ett starkt inflytande på regionens utveckling.

Centrum för territoriell utvecklingsplanering (CTUP) vid Blekinge Tekniska Högskola genomför därför på uppdrag av länsstyrelsen i Blekinge några sådana analyser med det gemensamma projektnamnet "Hur ska Blekinge möta framtiden". Den första omvärldsanalysen inom projektet, som behandlar den demografiska utvecklingen i Blekinge, har nu färdigställts. Demografi kännetecknas av att förändringar förhållandevis väl kan förutsägas. Avsikten med en omvärldsanalys av demografiska förändringar och deras tänkbara effekter är att klargöra vilka hot eller möjligheter dessa förändringar representerar för Blekinges utveckling.

I de båda scenarierna för kommunerna i Blekinge som presenterats innebär det första, mest sannolika, en procentuellt liten minskning av befolkningen fram till år 2015. Det andra scenariot förutser en befolkningsökning i regionen som bygger på att samtliga kommuner ökar sin befolkning. Vilka utmaningar för dessa båda scenarier med sig? Detta analyseras närmare i rapporten.

Analyserna har gjorts av **Anna-Lisa Lindén**, professor i sociologi vid Lunds universitet.

Gösta Blücher
adj. professor
Ordförande i CTUP

Innehållsförteckning

Förord	3
Hållbar utveckling: samhällsperspektiven	4
Samhällets ramvillkor och inre differentiering	7
- <i>Från industrisamhälle till tjänstesamhälle</i>	9
- <i>Städer och landsbygd</i>	10
Befolkningen som resurs	13
- <i>Befolkningsförändringar</i>	15
- <i>Befolkningens geografiska omfördelning</i>	16
- <i>Befolkningen demografiska omfördelning</i>	17
Försörjning och kommunal ekonomi	19
Blekinge i framtiden	23
- <i>Samma utveckling som förr: Blekinge år 2015</i>	23
- <i>Bättre än förr: Blekinge år 2015</i>	25
- <i>Framtidens utmaningar</i>	26
Litteratur och statistiska källor	30

Förord

Analysen av hållbar samhällsutveckling i Blekinge har som målsättning att analysera den demografiska situationen i de fem kommunerna i Blekinge. Befolkningens utveckling och struktur är grundläggande faktorer för en framtida socialt hållbar samhällsutveckling. Den förvärvsarbetande befolkningens förvärvsintensitet och storlek i förhållande till övriga åldersgrupper är en viktig grundförutsättning för kommunal utveckling. I nulägesbeskrivningen beräknas även försörjningskvoter och skatteunderlag i kommunerna samt en jämförelse med situationen i hela landet. Ytterst är dock arbetsmarknadsutvecklingen och tillgången på arbetsplatser avgörande för migrationen till och från kommuner och regioner.

I samarbetsavtalet med Blekinge Tekniska Högskola och mig ingår dessutom att utifrån två scenarior analysera de demografiska faktorernas effekter för utvecklingen fram till år 2015. Den första av de båda framtidsbilderna bygger på att utvecklingen som den varit under 1990-talet kommer att fortsätta fram till år 2015. Den andra framtidsbilden bygger på att befolkningen kommer att öka fram till år 2015. Båda framtidsbilderna baseras på antaganden som betraktas som grundförutsättningar för befolkningsutvecklingen i Sverige och regionerna. Oavsett vilket av scenariorna man granskar närmare finner man att Karlskrona som större stad i regionen kommer att ha en betydligt mera gynnsam utveckling än övriga kommuner.

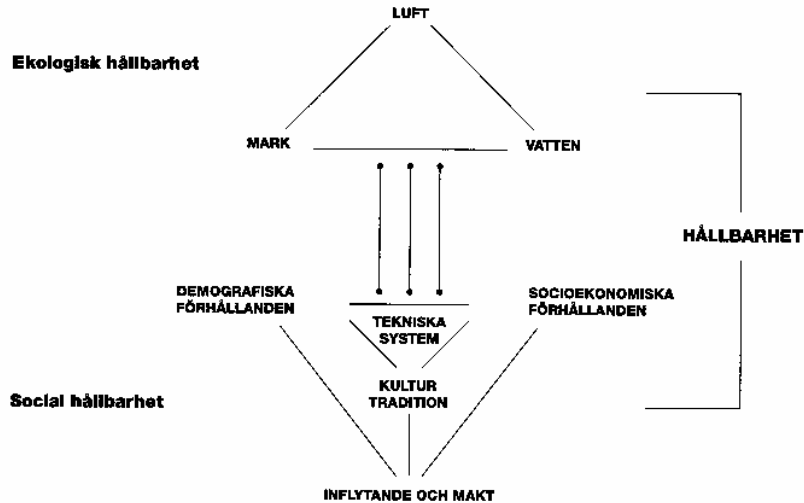
De båda scenariorna, inklusive beräkningarna av ålderstruktur, försörjningskvoter och den regionala omfördelningen av befolkningen inom länet kan utgöra underlag för framtidsbedömningar kring arbetsmarknad, bostadsbehov, dimensionering av olika typer av kommunal service samt ekonomiska beräkningar av skattekraft och kommunal ekonomi.

Lund i juni, 2004.
Anna-Lisa Lindén

Hållbar utveckling: samhällsperspektiven

Hållbar utveckling är numera ett välkänt begrepp. I vetenskapliga sammanhang har hållbar utveckling en historia som vanligen knyts samman med natur och ekologiska system. Utan att direkt formulera begreppet hållbar samhällsutveckling lade man i Brundtland-kommissionen stark betoning på betydelsen av samhällsliga processer som nära kopplade till nyttjandet av naturresurser och påverkan på ekologiska system. De samhällsliga och ekologiska processerna hänger samman. Däremot har utvecklingen av de teoretiska perspektiven gått långsamt, varit inriktade på skilda fokus. Ett sätt att komma vidare är att i ett systemperspektiv knyta samman de samhällsliga och de ekologiska faktorer som utgör hörnstenar i respektive hållbarhetsperspektiv.

Man kan konstatera att i de perspektiv som pekas ut i dokumenten från Rio, 1972, och Johannesburg, 2002, finns en samsyn som betonar betydelsen av *sociodemografisk utveckling*, dvs. befolkningsutveckling och befolkningsstruktur, *ekonomiska system*, dvs. produktion, försörjning och konsumtion samt *makt och inflytande*, dvs. engagemang, inflytande och samhällsplanering (SOU 2003:31). Dessa är tre viktiga grundstenar för hållbar utveckling. Innebörden av de sociala dimensionerna behöver preciseras och kopplas till ekologisk hållbarhet för att kunna fungera som ram för analysen av hållbar samhällsutveckling. Många forskare har i skilda sammanhang fört fram social hållbarhet som en betydelsefull aspekt för förståelsen av hur miljö och ekologiska processer förändras och utvecklas (se exempelvis Berkes & Folke, 1998; Breitholtz, 1997; Lindén, 1997; Sachs et. al., 1998; Öresjö, 1997). Flera av dem betonar betydelsen av befolkningens struktur och demografiska processer som särskilt grundläggande och betydelsefulla av de sociala dimensionerna. Ekonomiska system, dvs. försörjningssystem inkluderande både produktion och konsumtion är en nödvändig förutsättning för samhällets fortbestånd. Befolkningen i en kommun behöver finna ett arbete som ger försörjning för att kunna bo kvar i kommunen. Den kommunala organisationen är det auktoritetssystem som svarar för organiseringen av inflytande och makt och verkar för kontinuitet i samhällsorganisationen genom beslut när det gäller planerings-, genomförande- och omställningsprocesser på skilda samhällsnivåer. Traditioner och kulturell historia är viktiga bakomliggande faktorer för förståelsen av samhällen och de förändringsprocesser som samhället gått igenom. Genom skilda typer av naturgivna förutsättningar har samhällen byggts på platser som varit gynnsamma för försörjning och överlevnad. Kultur och traditioner har utvecklats inte enbart i symbolisk och historisk mening utan även i hur man utvecklar redskap och tekniska lösningar för exempelvis produktion, bebyggelse och transporter. I begreppet social hållbarhet inkluderas sålunda sociala hållbarhetsfaktorer som hänför sig till demografiska, socioekonomiska, kulturella och politiska förhållanden, vilka var för sig eller i kombinationer får konsekvenser för hur naturgivna förutsättningar för samhällsliv nyttjas, vilket kan föra med sig både positiva och negativa konsekvenser för såväl samhället som miljön.

Figur 1. Hållbar utveckling – ett systemperspektiv.
(Lindén, Jörgensen & Bennulf, 1998)

Beslut om nyttjandet av naturresurser kan ske i skilda samhälleliga sammanhang såsom i politiska organisationer, inom näringsliv och företag eller av enskilda människor och hushåll. I de nationella politiska sammanhangen kan det exempelvis handla om regler för fiske, tillåtna redskap och fångstkvoter. För enskilda företag kan besluten gälla om var, hur och med vilka konsekvenser för naturen man skaffar råvaror till sin produktion. För enskilda individer kan frågorna gälla vilka varor man vill köpa och varför. De argument som ligger till grund för att skydda naturens resurser, nyttja dem som råvaror i produktionen och konsumenters acceptans av varor skiljer sig åt mellan samhällen. Varje samhälle vilar på traditioner och historia som fundament för hur objekt och händelser värderas i ett nuläge. Inte bara nationer skiljer sig åt, utan även mellan orter och regioner eller yrkesgrupper i ett och samma land kan det finnas skilda uppfattningar om hur natur skall användas. Den historia och de kulturella traditioner som finns bevarade i samhällets utveckling har i hög grad inflytande även på dagens händelser och beslut (Hackett, 1995; Jörgensen, 2004). I gruvsamhällen i England var befolkningen angelägen om att bevara gruvorna and arbetet i stället för att lägga ner gruvor och återställa naturen. I definitionen av hållbar samhällsutveckling är det därför viktigt att skilja på två hållbarhetsperspektiv, nämligen det ekologiska och det sociala perspektivet (figur 1). Det ekologiska perspektivet har fokus på natur och kretslopp mot bakgrund av naturens förutsättningar och begränsningar. Det sociala perspektivet fokuserar de demografiska, socioekonomiska, politiska och kulturella förutsättningarna för samhällsutveckling.

Ett sätt att strukturera innehållet i socialt hållbar samhällsutveckling är att identifiera sambanden mellan samhälleliga förutsättningar som ramvillkor för människors värderingar och handlingar i omgivningen. Samhällets historia och kulturella förhållanden är viktiga bakomliggande förhållanden för utvecklingen av näringsliv, arbetsmarknad och människors försörjning. Samhällen som blivit byar och städer har en gång grundats där förutsättningarna för verksamhet och försörjning varit gynnsamma. I Blekinge var Karlskrona Sveriges näst största stad för cirka 250 år sedan. År 1830 var Karlskrona landets tredje största stad och 1930 den fjortonde största staden (Befolkningen, 1991). Kriget mellan östersjöstater, som under en tid gjorde Sverige till en stormakt, ledde till att Karlskrona hade ett strategiskt läge. Härifrån

kunde stora delar av Östersjön övervakas och försvaras. De militära anläggningarna skapade arbetstillfällen för en växande befolkning. Blekinges städer blev, genom sitt läge vid kusten, lämpliga för handel och sjöfart. Tillgången på trä för båtbyggeri skapade förutsättningar för varv med tillhörande underleverantörer av hantverksmässigt producerad inredning och andra detaljer. Mark att odla, vatten för fiske, skogar för jakt och virkesuttag är andra naturtillgångar medverkade till att byar och i synnerhet kuststäder kunde växa. Naturens möjligheter har här, såväl som på andra ställen, varit avgörande för om bosättning varit möjlig eller inte.

När antalet invånare växer behövs ett auktoritetssystem som svarar för en inre ordning och omsorg om de egna samhällsmedlemmarna. Socknarna utvecklades till kommuner med det politiska uppdraget att ta ansvar medborgarnas rättigheter, skyldigheter och inflytande, men också för mera långsiktig planering av bebyggelse, infrastruktur och tekniska system. Ramvillkoren för människors handlingsmöjligheter och samhällets näringsliv och försörjningstillfällen utvecklas och förändras.

Demografiska förhållanden innehåller två aspekter. Demografisk struktur beskriver befolkningens sammansättning, dvs. fördelning över ålder, kön eller etniskt ursprung. Demografisk förändring beskriver samhällets befolkningsutveckling genom mortalitet och nativitet, s.k. naturlig befolkningsutveckling, eller genom in- och utflyttning, dvs. migration. Ofta betraktas snabb befolkningsutveckling som positiv och därmed en eftersträvt värd situation. Snabb befolkningsutveckling antingen genom höga födelsetal eller genom stor inflyttning kan leda till att befolkningens struktur förändras på kort tid. Höga födelsetal ger stora årskullar barn och ungdomar för barnomsorg och skolor. Inflyttning av människor i förvärvsarbete åldrar kan leda till svårigheter att hitta arbete och försörjning. Hög utflyttning av människor i förvärvsarbete åldrar kan leda till att andelen åldringar ökar betydligt under ett antal år. Minskande befolkning genom exempelvis utflyttning kan hänga samman med industrinedläggningar och minskande försörjningsmöjligheter eller brist på arbetsmöjligheter för ungdomar som slutar sin skolgång. Människors migration från en plats till en annan har i alla tider haft nära samband med försörjningsmöjligheter. Migration fungerar som en indikator på sociala förhållanden både när det gäller "normala" förhållanden, positiv eller negativ social utveckling. Sammantaget är de demografiska aspekterna grundstenar i de processer som formar och formar den samhälleliga omgivning där enskilda individer fattar beslut, som på skilda sätt kan medverka till eller motverka hållbar samhällsutveckling. Oavsett vilken orsaken är till befolkningsförändringar i en kommun så ställs den kommunala planeringen inför stora krav på förändringar antingen det gäller utbyggnad eller omDispositioner av resurser.

Samhällens ramvillkor och inre differentiering

Alltsedan industrialismens början har städers näringsliv och inriktning betytt mycket, inte bara för den enskilda stadens utveckling, utan även för en hel region. För Sveriges del började den första stora omflyttningen från landsbygd till städer under första hälften av 1800-talet. Den odlingsbara marken på landsbygden var otillräcklig och gav för små skördar för att vara försörjningskälla för den växande befolkningen. Samtidigt började skogsråvaror att tas om hand och förädlas till produkter i industriell skala genom etablering av sågverk i Norrlands kuststäder. Även handel och sjöfart fick ett uppsving och en blomstringsperiod (Guteland et al., 1975). Arbetsmarknaden i städerna ökade visserligen, men var inte på långt när tillräcklig för att fylla det behov av arbetstillfällen som behövdes för att försörja inflyttande män. Denna period var inledningen till en betydande omvandling av den svenska arbetsmarknaden med omlokalisering av arbetsplatser från landsbygd till städer och tätorter. Omflyttningarna fick även stora konsekvenser för demografisk utveckling både i städerna och på landsbygden. Utflyttarna från landsbygden dominerades av unga män. Landsbygdsområden i många delar av landet fick ett kvinnoöverskott i unga åldrar. Många kvinnor förblev ogifta och kom att utgöra landsbygdens hemmadotterproblem. Genom samma migrationsprocess fick städerna ett överskott av unga män, varav många förblev utan egen familj. I socialt utanförskap utvecklades bland annat alkoholism, huvudsakligen bland män.

Under industrialiseringen av Sverige, vid senare delen av 1800-talet, växte ett större antal städer i landet i takt med att produktionen lämnade en mera hantverksmässig tillverkning bakom sig (Guteland et al., 1975). Städernas produktion och sammanhängande arbetsmarknad specialiserades till exempelvis textilindustriorter, järnindustriorter eller metallindustriorter. Städernas identitet i relation till natur och arbetsliv beskrevs bildligt i städernas sigill och stadsvapen. Näringslivet blev mer eller mindre ensidigt till produktionsinriktning på många orter. Utvecklingen hängde samman med tillgänglighet till naturresurser, ofta i kombination med en historiskt betingad kompetens och skicklighet inom arbetskraften. Många städer, med tonvikt på industristäder, växte befolkningsmässigt. Tillgången på arbeten var en attraherande faktor, som skapade möjlighet till försörjning för inflyttande personer. Från seklets början fram till år 1960 ökade andelen tätortsbefolkning med cirka 50 procent till 63 procent. Hela omflyttningsprocessen mellan landsbygd och tätorter försiggick i mer eller mindre intensiva perioder först från landsbygden till kuststäder, senare till städer med industri eller administration och utbildning samt i en tredje fas från glesbygd, mindre orter och städer till stora städer (Befolkningen, 1991).

Industrialiseringen förde inte bara med sig arbetstillfällen och möjlighet till försörjning. Betydande i framtidsperspektivet var den omfattande specialisering inom näringslivet som ledde till alltmer ensidiga arbetsmarknader på många orter. Den tekniska utvecklingen förde med sig minskat behov av mänsklig arbetskraft i takt med bättre teknologi. Arbetslöshet, utflyttning och fattigdom blev de sociala konsekvenserna av rationaliseringar och industrinedläggningar på många orter (Maunsbach & Mårtensson, 1978; Thelander, 1984). Städerna, såväl som enskilda människors, socioekonomiska sårbarhet hade ökat betydligt. Dessa migrations- och urbaniseringsprocesser är i hög grad internationella. I folkrika nationer, som exempelvis Storbritannien, berörde konsekvenserna av industriella förändringar under

1970-talet även stora städer och därmed stora befolkningsgrupper. Så var det exempelvis i Manchester, Wolverhampton, Cardiff eller Glasgow (Light, 1983; Mega, 1997). I omvandlingsprocessen har gamla industristäder med omfattande tillverkningsindustri helt förändrat inriktning från tung industri till ett näringsliv dominerat av serviceföretag, kultur eller utbildning. Cardiff, centralort i Wales kolgruvedistrikt, förvandlades exempelvis till en ort dominerad av IT-industri. Konsekvenserna var likartade i flera svenska städer och kommuner, även om dimensionerna var mindre.

Alla samhällen, såväl nationer som enskilda städer och orter, har en historia som är nära knuten till hur givna naturförutsättningar kan användas för människors försörjning. Ekosystemets naturresurser och det sociala systemets försörjningssystem med näringsliv och arbetsmarknad hänger samman. I dagens samhällen flyttar eller arbetspendlar människor till orter där det finns arbete. All samhällelig utveckling bygger på dessa tre förutsättningar naturresurser, försörjning och migration, där de båda faktorerna försörjning och migration spelar en avgörande roll för hur den framtida utvecklingen av hur både samhälle och natur kommer att påverkas. När städer ökar sin befolkning ökar också beroenderelationerna mellan stad och omland. Näringsliv och arbetsmarknad behöver inflyttande människor. Invånarna behöver livsmedel och andra förnödenheter tillgängliga för inköp. Producerade varor och tjänster behöver en marknad som sträcker sig utanför den egna orten. Transporter och en intern infrastruktur blir nödvändig för att lösa flödet av material och människor till och från produktions- och konsumtionskällorna. Utbyggnad och förbättring av transportsystem för även med sig att en region vidgas. Det blir möjligt för invånare att bo på en ort och att arbeta på en annan ort. I kommuner med minskande antal arbetstillfällen är negativ arbetspendling ett inledande tecken på att det finns risk att utflyttningen från kommunen kommer att öka i nästa skede, förutsatt att arbetsmarknaden inte förändras. I Blekinges kommuner har samtliga, med undantag av Karlskrona och Olofström, negativa pendlingsstal, dvs. flera invånare har sin arbetsplats utanför kommunen än de som reser till en arbetsplats i kommunen (tabell 1). Sedan 1998 har Karlskrona sjunkande pendlingsnetto. Dagens siffror, + 359, är de lägsta sedan 1980. I Olofström har det positiva pendlingsnettot ökat med 636 personer sedan 1998. Det största pendlingsutbytet, både när det gäller in- och utpendling, har man med de angränsande kommunerna. Genom pendling vidgas arbetsmarknaden. Infrastruktur och kommunikationer är effektiva åtgärder i den utvidgningsprocessen.

Tabell 1. In- och utpendling för kommuner i Blekinge, 2001.

Kommun	Inpendling	Utpendling	Nettopendling	Förvärvsfrekvens , %, 1)
Karlskrona	4 164	3 805	+ 359	76
Ronneby	2 224	3 246	- 1 022	74
Karlshamn	3 261	2 263	- 998	76
Olofström	2 448	960	+1 528	74
Sölvesborg	1 524	2 475	- 951	77

1) Förvärvsfrekvens i hela riket 76%
 Databas: SCB, 2004. *Kommunfakta*.

Demografiska förhållanden, socioekonomiska förhållanden och tekniska försörjningssystem blir intimt sammanlänkade som grundbultar i utvecklingen av samhällets ramvillkor. Hur, på

vilket sätt och med vilket innehåll samhällen utvecklas bygger på de värderingar, de traditioner och den politiska process som ligger till grund för markplanering, bostadsbyggande, serviceutbyggnad och kommunikationer. Tradition, kultur och politik påverkar därför såväl de yttre förutsättningarna som de inre differentieringsprocesserna i ett samhälle.

Från industrisamhälle till tjänstesamhälle

Den postindustriella samhällsutvecklingen under senare decennier kan beskrivas som en övergång från ett produktionssamhälle till ett tjänstesamhälle. Tjänstesektorns yrken har ökat, samtidigt som produktionens traditionella arbetaryrken minskat genom teknologisering. Näringslivets behov av tillgång på råvaror inom den omgivande regionen har blivit en mindre viktig faktor för samhällsutvecklingen på orten. Mera betydelsefulla blir transportmöjligheter och kommunikationer både för produkter och människor. Tjänstesektorns utveckling hänger samman med utvecklingen av samhällsverksamheter som utbildning, hälso- och sjukvård och social omsorg (Öhman, 1992; Svensson & Orban, 1995). Passformen mellan arbetsmarknadens utveckling och tillgång på kompetent arbetskraft blir en nyckelfråga. Detta för med sig behov av bättre allmänutbildning, specialutbildningar och omskolning, vilket i sin tur ökar andelen sysselsatta inom tjänstesektorn. Den växande tjänstesektorn är således både en konsekvens av och en förutsättning för arbetsmarknadens förändrade struktur. Koncentrationen av exempelvis utbildningsinstitutioner och sjukvård till större orter är en bidragande orsak till en växande tjänstesektor där, vilket för med sig en inflyttning av personer inom tjänstesektorn. Under tidsperioden 1960 till 1990 ökade de svenska städernas andel av befolkningen med 20 procent till 83 procent (Befolkningen, 1991). Den urbaniseringsgrad som Sverige uppnådde i början av 1080-talet ligger fast ännu i dag. Jämfört med de flesta västeuropeiska länder ligger urbaniseringsgraden på 80-85 procent. Det var emellertid inte alla var det inte alla städer som växte under tiden 1960 till 1980. Tjänstesektorn hade behov av tillgång på välutbildad arbetskraft. Stadstillväxten skedde framför allt i storstadsregioner, högskoleregioner, residensstäder och ett fåtal övriga städer i landet. Den utveckling som inleddes då har sedan dess fortsatt, vilket lett fram till att sådana regioner vuxit medan andra oftast minskar sin befolkning.

Jämfört med hela riket är det enbart Karlskrona kommun av kommunerna i Blekinge som har en tjänstesektor för män och kvinnor som ligger nära riksgenomsnittet (tabell 2). Större andelar av de förvärvsarbetande männen i de övriga kommunerna har sitt arbete inom varuproducerande näringar och i synnerhet gäller detta för Sölvesborg och Olofström. För de båda senare kommunerna gäller denna skillnad även för kvinnornas förvärvsarbete. Den höga andelen sysselsatta i varuproducerande näringar kan inte förklaras av en stor andel sysselsatta inom jordbruk, skogsbruk och fiske. I Sölvesborg ligger andelen sysselsatta i dessa näringar på 6 procent. I samtliga övriga kommuner på mellan 2 och 3 procent. Andel personer med eftergymnasial utbildning i förvärvsarbetande åldrar ligger, med undantag för Olofströms kommun, på en nivå långt över riksgenomsnittet. Som jämförelse kan nämnas att Gnosjö kommun ligger på 11 procent, dvs. långt under riksgenomsnittet.

Tabell 2. Förvärvsarbetande (16+) med arbetsplats i boendekommunen samt studerande, 2001. Procent.

Kommun	Män		Kvinnor		Studerande		Eftergy. utb. %
	Varuprod.	Tjänste	Varuprod.	Tjänste	Män	Kvinnor	
Karlskrona	42	56	12	87	15	18	39
Ronneby	51	48	14	85	16	18	32
Karlshamn	51	48	13	82	14	16	32
Olofström	80	19	32	66	14	18	16
Sölvesborg	60	38	20	78	10	15	28
RIKET	41	58	12	86	14	19	20

Varuprod. = Varuproducerande näringar, dvs. jordbruk, skogsbruk, fiske, tillverkning, utvinning, energi, avfall, vatten, byggindustri.

Tjänste = offentlig förvaltning, vård och omsorg, handel och kommunikation, personliga och kulturella tjänster, finansiell verksamhet, företagstjänster, utbildning, forskning.

Eftergy.utb. % = andel personer i åldersgruppen 25-64 år med eftergymnasial utbildning.

Databas: SCB, *Årsbok för Sveriges kommuner, 2004*.

Sammanfattningsvis kan man konstatera att andelen sysselsatta inom varuproduktionens näringar ligger högt i kommunerna i Blekinge, med undantag av Karlskrona. Andelen personer med eftergymnasial utbildning ligger högt i alla kommunerna jämfört med riksgenomsnittet. Ett undantag är Olofströms kommun. Om man tar hänsyn till de generella förändringar som arbetsmarknaden i Sverige och många andra europeiska industriländer genomgått kan man förvänta sig att tjänstesektorn borde öka ytterligare i kommunerna i Blekinge på bekostnad av andelen sysselsatta i varuproduktionens yrken. En sådan förändring kan ske på flera sätt. Antalet industriyrken kan minska och den berörda befolkningen flyttar från regionen, vilket även leder till en förändrad åldersstruktur. Antalet tjänsteyrken kan öka och sysselsätta en del av dem som lämnar industriyrkena, vilket leder till tämligen stabil befolkningsnivå och även åldersstruktur. Ytterligare en möjlighet är att antalet yrken inom varuproduktionen blir kvar och att antalet tjänsteyrken ökar, vilket i så fall borde leda till ökande befolkning.

Städer och landsbygd

Omflyttningen av befolkningen från landsbygd till tätorter och städer och därefter till allt större städer har i Sverige skett över drygt hundra år (Befolkningen, 1991). För närvarande bor cirka 83 procent av landets befolkning i städer och resten på ren landsbygd. Under de senaste decennierna är det framför allt större städer som ökat befolkningen genom inflyttning, medan mindre städer och tätorter inte ökat sin befolkning. De senare processerna har inte drabbat alla landsdelar eller alla orter på samma sätt. Befolkningsutvecklingen har på många orter och i många kommuner till och med under perioder varit negativ. Gemensamma drag för dessa orter är att de haft en mycket hög andel förvärvsarbetande inom varuproduktionen och en koncentration av arbetstillfällena till en eller ett fåtal stora arbetsplatser (Jørgensen, 2004). Vanligen riktar man under sådana förhållanden uppmärksamheten enbart på befolkningsutvecklingen och betraktar ökad inflyttning som en viktig process att stimulera med exempelvis erbjudanden om bra bostäder, fin natur eller attraktiva fritidsanläggningar.

Långsiktigt mera betydelsefullt för kommunens utveckling och planering är de förändringar i befolkningens ålderstruktur förändringar på arbetsmarknaden får. Särskilt känsliga för förändringar i befolkningens ålderstruktur är mindre orter och städer där andelen äldre inom befolkningen ökar när unga och yngre medelålders flyttar till arbeten på andra orter eller i andra regioner (Westholm m.fl., 2004). Orter och städer med ökande inflyttning får då i allt högre grad en ung befolkning och ren landsbygd åldrande befolkning.

I Blekinge har inflyttningen till städer och tätorter inom regionen fört med sig att kuststäderna och kustorterna på pendlingsavstånd från städerna fått en ökad befolkning. Däremot har inlandsorter och glesbygdsområden vid kusten (Hasslö, Sturkö, Mjällby) minskat sin befolkning. Migrationsprocesserna inom Blekinge som region har sålunda lett till att befolkningen koncentrerats till de fyra kuststäderna med förorter, dvs. Karlskrona, Ronneby, Karlshamn, Sölveborg samt Olofström-Jämshög i inlandet. Den övriga landsbygden har genomgått en utglesningsprocess, dvs. allt färre människor bor på landsbygden eller i landsbygdens små tätorter.

Parallellt med urbaniseringsprocessen, dvs. inflyttningen till städer, sker ofta en suburbaniseringsprocess genom utbyggnaden av förorter kring städerna. Mindre orter på pendlingsavstånd från staden byggs ut med bostadsområden. Befolkningen i förorterna domineras därför i utbyggnadsskedena av unga familjer med barn. Inne i städerna differentieras befolkningens sammansättning genom segregation efter ålder, inkomst och även etnisk härkomst. Bostadsmarknadens bostadsutbud och marknadens mekanismer har lett till boendemönster som anpassats till hushållstyper och deras betalningsförmåga (Lindén, 1989; Lindén, 1997; Olsson-Hort, 1992). Nyttjandet av mark för bostäder, serviceändamål och produktion segmenteras och prissätts efter attraktiviteten på marknaden (Logan & Molotch, 1987). Planeringen av städers markutnyttjande för bostads-, service- och produktionsändamål har medfört en inre segmentering av staden. Produktionsanläggningar och framför allt de som kräver mycket mark och orsakar miljöstörningar, har flyttats ut i städernas periferi. Kommersiell och offentlig service har centraliserats till stadens centrum eller centra i förortslägen. Bostadsmarknadens hyreslägenheter, bostadsrättslägenheter och småhuslägenheter har segmenterats till storlek, upplåtelseform och geografiskt läge. Den centrumorienterade kollektiva transportstrukturen har i förhållande till segmenteringen av boende och verksamheter fått kompletteras med nya vägnät och transportslag eller genom ökad privatbilism för att ge tillgänglighet till servicefunktioner och arbetsplatser.

Städernas ökande socioekonomiska komplexitet kräver planering, förvaltning samt politisering av samhälleliga mål. Behovet av utbildningsinstitutioner, omsorgsinstitutioner, vårdinstitutioner, kommersiella serviceinstitutioner och kommunikationer inom det urbana rummet ökar samtidigt som kontrollen över förändringarnas effekter på miljön blir indirekt eller till och med minskar. Kännetecknande för industrialiserade länder i Europa är att dessa differentierings- och segmenteringsprocesser har skett under någorlunda planerade former (European Sustainable Cities, 1996; Mega, 1997; Johansson, 1997). Från den traditionella staden, där större delen av befolkningen både bor och arbetar, till dagens städer kan flera tämligen generella utvecklingsdrag identifieras, menar Martinotti (1997). Den andra generationens städer innehåller, förutom en äldre kärna, växande förorter i skilda riktningar och binds samman med transportleder. Befolkningen bor i regionen, men pendlar till arbetet inom den urbaniserade regionen. I den tredje generationens städer växer inte bara befolkningen i takt med antalet förorter. Stadens centralt belägna funktioner specialiseras när det gäller kommersiella funktioner, utbildningsinstitutioner, service och arbetsplatser. Ökande andelar människor pendlar till stadens centrum, inte bara för att arbeta, utan för att nå

centraliserade utbud av service, nöjen och andra funktioner. Även den långväga arbetspendlingen tenderar att öka till specialiserade arbetsplatser både när det gäller varuproduktionen och tjänstesektorn. Regionutvidgningen hänger nära samman med stadsutvecklingen, utbyggnaden av infrastruktur och kollektiva kommunikationer. Bättre kommunikationer och utspridningen av boendemiljöer med olika kvaliteter har fört med sig att människors mentala acceptans av hur lång resväg till och från arbetet som bedöms rimlig förändras. Ju snabbare och effektivare transporter, desto längre resväg tolererar man. Kommunikationer, transportleder och snabba transporter har blivit högt värderade tilläggsqualiteter i valet av både boende och arbetsplats (Logan & Molotch, 1987). Bostadens värde på marknaden bestäms inte bara av bostadskvaliteter, utan också hur tillgänglig för arbetspendling med skilda transportslag den är.

Befolkningen som resurs

Befolkningen som resurs för en samhällsutveckling innehåller åtminstone två perspektiv. Det första perspektivet omfattar ett tillräckligt antal personer som underlag för planering och service. För att upprätthålla vardaglig kommersiell och offentlig service behövs ett tillräckligt stort antal innevånare. Affärer och kontorsservice behöver ett tillräckligt stort kundunderlag. Samma sak gäller för offentlig service. Förskolor och skolor behöver inte bara ett tillräckligt elevunderlag utan dessutom en kontinuitet i elevunderlaget under en längre tidsperiod. Samma förhållanden gäller för äldre-service och för kommunikationer med omgivande orter. Det andra befolkningsperspektivet omfattar befolkningens fördelning över åldersgrupper, vilket är den avgörande faktorn för hållbar samhällsutveckling. Åldersfördelningen behöver innehålla en rimlig representation av samtliga åldersgrupper dels som service- och kundunderlag och dels för att svara mot efterfrågan på arbetskraft från offentligt och privat näringsliv på orten, i kommunen eller regionen.

Analyserar man närmare befolkningsutvecklingen i Blekinge sedan år 1990 finner man att den vare sig ökat eller minskat, utan legat på ungefär samma antal innevånare under hela perioden (tabell 3). Det högsta invånarantalet Blekinge haft sedan mitten av 1960-talet, dvs. på cirka femtio år, inföll år 1976 med 155.336 invånare (Thelander, 1984). Fram till slutet av 1980-talet sjönk antalet invånare för att under 1990-talet och framåt stabiliseras kring 150.000. Under 1990-talet och fram till idag har befolkningen minskat i Ronneby, Karlshamn och Olofström ock ökat något i Karlskrona och Sölvesborg. Går man längre tillbaka i tiden är Olofström den kommun som har en nästan oavbruten folkminskning sedan år 1973 då man hade ett invånarantal på 17.649 personer. Samtliga kommuner har under många decennier haft en befolkningsutveckling som fluktuerat kring tillväxt och folkminskning. Under de senaste drygt tio åren har fluktuationer i de fyra mindre kommunerna kompenseras av att Karlskrona haft en liten men positiv befolkningsutveckling (tabell 3).

Tabell 3. Befolkningsutvecklingen i Blekinge 1990-2003. Index samt befolkning den 31.12.2003.

Kommun	1990	1995	2000	2003	Befolkning 2003
Karlskrona	100	103	103	104	60 857
Ronneby	100	101	99	98	28 287
Karlshamn	100	99	97	97	30 739
Olofström	100	99	93	90	13 541
Sölvesborg	100	104	103	102	16 425
Blekinge	100	101	100	99	149 849

Anm. Index beräknat på befolkningen år 1990 = 100.

Databaser: SCB, 2004. *Kommunfakta*. SCB/Länsstyrelsen, 2004. *Blekinge Fakta*.

Befolkningsminskningar innebär i allmänhet att den yngre delen av befolkningen flyttar medan den övre medelålders och äldre delen av befolkningen stannar kvar i kommunen. För ålderspyramiden blir konsekvensen att andelen äldre ökar och att basen med yngre invånare på väg från föräldrahemmet till utbildningar eller arbetsmarknaden minskar i andelar. Sedan 1990 har det skett en ökning av andelen personer i åldersgruppen 20-64 år i Blekinge. Detta är det sammanlagda resultatet av en föryngring i Karlskrona och Ronneby, medan det skett motsatt process i de tre övriga kommunerna, dvs. den äldre delen av befolkningen har ökat (tabell 4). Jämför man Blekinge med riket år 2003 finner man en högre andel pensionärer och en något lägre andel personer i förvärvsarbete åldrar, medan barn och ungdomar ligger på riksgenomsnittet (tabell 4). År 1990 hade man betydligt mindre andel 20-64-åringar och betydligt högre andel pensionärer än riksgenomsnittet. Barn och ungdomar låg på ungefär samma nivå som riksgenomsnittet. Befolkningen åldersammansättning i Blekinge har förändrats mycket lite trots att skillnaderna till riksgenomsnittet för åldersgruppen 15 år och uppåt minskat.

Analyserar man närmare dagens situation i de fem kommunerna finner man att åldersfördelningen i Karlskrona kommun är den som ligger närmast riksgenomsnittet. Karlskrona är också den kommun som under den senaste tioårsperioden haft en folkökning. De övriga fyra kommunerna har en andel pensionärer som ligger väsentligt högre än riksgenomsnittet och även en mindre andel personer i förvärvsarbete åldersgrupper. Dessa förhållanden är resultaten av en i långsam takt långvarig befolkningsminskning.

Tabell 4. Åldersfördelningen i Blekinge kommuner och riket 31.12.1990 och 2003. Procent.

Kommun	0-5		6-19		20-64		65- år	
	90	03	90	03	90	03	90	03
Karlskrona	6	6	18	17	54	58	22	19
Ronneby	6	5	13	17	55	58	26	21
Karlshamn	6	6	18	16	57	57	19	21
Olofström	6	5	18	19	59	55	17	21
Sölvesborg	6	6	18	17	56	56	20	21
Blekinge	6	6	17	18	56	57	21	20
Riket	7	6	19	18	62	59	12	17

Databas: SCB, databaser; SCB, 2004. *Årsbok för Sveriges kommuner*.

Sammanfattningsvis kan man konstatera att befolkningsutvecklingen i tre kommuner varit negativ under drygt en tioårsperiod. Det har fört med sig att ålderstrukturen har förändrats så att andelen äldre ökat, medan andelen personer i förvärvsarbete åldrar minskat jämfört med riksgenomsnittet. Så är förhållandena även i Sölvesborgs kommun, trots att man haft en mindre folkökning. Karlskrona kommun har haft en positiv befolkningsutveckling, vilket lett till en ålderfördelning som ligger nära riksgenomsnittet. I hela Blekinge har utvecklingen i Karlskrona kommun bidragit till att befolkningen i Blekinge legat på cirka 150.000 invånare under de senaste tio åren.

Befolkningsförändringar

Befolkningens förändringar sker antingen genom reproduktion, dvs. dödlighet minus födelsetal, eller genom migration, dvs. inflyttning minus utflyttning. År 1990 hade samtliga fem kommuner i Blekinge positiva reproduktionstal. År 2000 visade däremot samtliga fem kommuner negativa reproduktionstal, vilket resulterade i ett födelseunderskott i Blekinge på 316 personer (tabell 5). Även år 2002 visar på ett födelseunderskott i Blekinge med 254 personer. Migrationen, dvs. flyttningstalen, var positiva med ett överskott på 445 personer 1990 och visar även den på negativa tal år 2000, med 191 personer. Migrationen år 2002 i kommunerna Karlskrona, Karlshamn och Sölvesborg var positiv. År 2002 har flyttningarna förändrats så att migrationen är positiv för hela Blekinge, men fortfarande är negativ i Olofströms kommun (tabell 5). Det negativa reproduktionstalet leder dock till en minskning av befolkningen i Blekinge med sammanlagt 140 personer.

Tabell 5. Befolkningens förändringar, födelseöverskott och flyttningsöverskott åren 1990, 2000 och 2002.

Kommun	Reproduktion			Migration			Befolkningstillväxt		
	1990	2000	2002	1990	2000	2002	1990	2000	2002
Karlskrona	53	-62	30	234	-62	50	287	0	70
Ronneby	18	-93	-96	-14	-49	-4	4	-142	-51
Karlshamn	17	-97	-59	120	82	146	137	-15	87
Olofström	70	-44	-76	-3	-191	-88	67	-235	-164
Sölvesborg	5	-20	-53	108	14	10	113	-6	-43
Blekinge	163	-316	-254	445	-191	114	608	-498	-140

Databaser: SCB databaser; SCB, 2004. *Kommunfakta*; SCB/Länsstyrelsen, 2004. *Blekinge Fakta*.

Förändringarna i reproduktion och migration ger tillsammans en negativ befolkningsutveckling i Blekinge med 498 personer år 2000 (tabell 5). Även år 2002 blev befolkningsutvecklingen negativ om än med något lägre tal. I den tidigare analysen av befolkningsutvecklingen i länet kunde konstateras en negativ förändring mellan åren 2000 och 2003. Reproduktionstalen hänger samman med migrationstalen såtillvida att när utflyttningen är stor flyttar framför allt unga personer i förvärvsarbete och familjebildningsåldrar (ERU, 1992). Kommunerna tappar inte bara invånare, utan även en del av den som skulle vara de kommande årens nyblivna föräldrar. Åren mellan tjugo och trettio år har de alla högsta flyttningstalen generellt. Man flyttar i stor utsträckning såväl inomkommunalt som inom och mellan regioner i de åldersgrupperna.

Sett över en trettioårsperiod har den totala omflyttningen i landet minskat något (Stjernström, 1998). Man bör dock hålla i minnet att trots negativa flyttningstal för en region, kommun, tätort eller ren landsbygd förekommer även inflyttning. Samtidigt som många unga flyttar till större tätorter så finns en omvänd, men betydligt mindre utflyttning från städer till mindre tätorter och landsbygd (Westholm, m.fl., 2004). Det sammanlagda resultatet av flyttningarna blir emellertid negativa migrationstal.

Befolkningens geografiska omfördelning

Befolkningsomflyttningar får som konsekvens en geografisk omfördelning av befolkningen. Under den första urbaniseringsvågen ökade befolkningen i städer och särskilt i större städer, medan befolkningen i mindre tätorter och på ren landsbygd minskade. Den ökade utflyttningen till förorter förde med sig befolkningstäta urbaniserade regioner. Trots att befolkningen växte lite varje år i Sverige under 1990-talet och framåt så minskade ändå befolkningen i mer än 200 av Sveriges 288 kommuner (Westholm, m.fl., 2004). Detta hänger samman med flyttningsrörelsernas riktningar och befolkningens åldersstruktur. Överskottet i födselar över antal döda blir större i kommuner med en yngre befolkning, vilka också vanligen är starka inflyttningskommuner. Under de första åren av 1990-talet hade alla kommuntyper utom ren landsbygd positiva reproduktionstal, dvs. antalet födda var flera än antalet döda. I början av 2000-talet hade detta mönster förändrats så att enbart kommuner i grupperna storstäder, större städer och förorter hade positiva reproduktionstal (Westholm, m.fl., 2004). Under samma period kan man konstatera att inflyttningen till större städer ökade, vilket ledde till högre och positiva migrationstal under perioden. De två samverkande faktorerna hänger samman med ålderstrukturen på både den inflyttande såväl som den befintliga befolkningen i kommunen. Förändringar i ålderstruktur i en befolkning går som regel naturligen långsamt. De ändringsfaktorer som kan påskynda förändringar är flyttningar och reproduktion.

Den geografiska omfördelningen av befolkningen sker inte enbart mellan kommuner av olika typ utan även inom kommuner. Glesbygdsverket har närmare undersökt den geografiska omfördelningen av befolkningen inom kommuner i tätorter, tätortsnära landsbygd och glesbygd för några år i början av 2000-talet. Som tätort räknas samhällen med minst 3.000 invånare. Den tätortsnära landsbygden utgörs av ett geografisk område med 5 till 45 minuters bilresa till närmaste tätort med minst 3.000 invånare. För Blekinges del betyder denna definitionen att en liten del av de geografiska områden som ligger nära smålandsgränsen kommer att räknas som ren glesbygd. Därutöver finns en rad tätorter utefter kustlinjen och tätortsnära landsbygd i övrigt. Under år 2000 minskade befolkningen i samtliga tre regioner i Blekinge (tabell 6). Under år 2002 minskade befolkningen enbart i den tätortsnära landsbygden. Man skall hålla i minnet att definitionen av tätortsnära landsbygd är dåligt anpassade till de små geografiska avstånd som råder i Blekinge. Indelningen speglar bättre förhållanden i Norrland och delar av mellansverige.

Tabell 6. Befolkning och befolkningsförändringar i Blekinge, 2000, 2001 och 2002.

Kommun	2000			2001			2002		
	G	T-n bygd	Tätort	G	T-n bygd	Tätort	G	T-n bygd	Tätort
Karlskrona	-6	20	18	11	-44	113	581	20 995	39 100
Ronneby	0	-25	-35	0	-35	-67	13	10 283	18 176
Karlshamn	-1	-40	-52	0	-37	128	18	5 893	24 828
Olofström	0	-45	-157	0	-34	-132	0	4 161	9 476
Sölvesborg	-2	-5	-45	-4	-30	-11	33	6 587	9 731
Blekinge	-9	-95	-271	7	-180	31	645	47 919	101 311

Anm: G=glesbygd; T-n bygd= tätortsnära landsbygd. Källa: Glesbygdsverket, *Årsbok 2003*.

I kommunförbundets kommungruppering klassificeras Karlskrona som större stad, Ronneby och Karlshamn som medelstora städer samt Olofström och Sölversborg som industrikommuner (Westholm, m.fl., 2004). Enbart Karlskrona tillhörde år 2002 till den kommungrupp som genomsnittligt i riket ökat både reproduktionstal och migrationstal, vilket även visades vara fallet i tabell 5. De övriga kommunerna i Blekinge tillhörde kommungrupper med negativa reproduktionstal och låga men svagt positiva migrationstal, vilket genomsnittligt ger folkminskning. Endast Karlshamn avviker från den genomsnittliga trenden i riket (tabell 5).

Befolkningens demografiska omfördelning

För regionen Blekinge kan man konstatera att befolkningen minskat sedan 1990 (tabell 3). Även om ett par kommuner ökat sin befolkning har detta inte kunnat uppväga en minskning i de övriga kommunerna. Inregia och Landstingsförbundet har tagit fram tre olika scenarior tiden 2000-2030 för de svenska länen, trendscenariot, det positiva scenariot och basscenariot (Westholm, m.fl., 2004). Grundantagandena bakom scenariorna bygger på SCB:s analyser av befintliga skillnader i fruktsamhet och dödlighet, en nettoinvandring på 12 000 personer per år, dvs. en viss ökning jämfört med slutet av 1990-talet samt en inrikes omflyttning i likhet med mönstren 1970-1997.

Basscenariot bedöms som det mest realistiska alternativet av Inregia och Landstingsförbundet, medan de båda övriga bygger på mera optimistiska grundantaganden kring reproduktion, invandring och omflyttning (Westholm m.fl., 2004). Enligt basscenariot kommer 15 av 21 län att minska sin befolkning under de närmaste trettio åren. Minskningarna kommer att vara störst i Värmland och de flesta norrlandslänen. Befolkningen i Blekinge beräknas minska med cirka 4 procent under tiden 2000-2030. Folkminskningen beräknas få betydande effekter på befolkningsstrukturen i länen. I Blekinge beräknas andelen 0-19-åringar minska med cirka 15 procent, andelen 20-64-åringar minskar med cirka 15 procent, medan andelen personer över 65 år kommer att öka med nära 40 procent. I framtiden beräknas äldre personer ha genomsnittligt något lägre flyttningstal än i dag. Prognosen för Blekinge visar på betydande förändringar framför allt i ålderstrukturen inom länet. Förändringarna kommer inte att drabba alla de fem kommunerna på samma sätt. Det mest sannolika är att befolkningsmässigt större kommuner, dvs. Karlskrona, drabbas i mindre utsträckning än de små kommunerna, Olofström och Sölvesborg. Även SCB:s prognos för samma tidsperiod visar nästan exakt samma tal för folkminskning och minskad befolkningsandel i åldersgruppen 20-64 år för Blekinge.

Trendscenariot bygger på de låga reproduktionstal som rådde under andra hälften av 1990-talet och den stora inflyttningen till storstadsregioner samt relativt låg nettoinvandring. Detta scenario leder till att bassceniots tendenser förstärks. För Blekinges del innebär det ännu större folkminskning och ännu mera påverkan på ålderstrukturen mot äldre åldersgrupper.

Det positiva scenariot bygger på en betydligt ökad fruktsamhet, minskande dödstal, ett mer än fördubblat nettotal för invandringen, låg omflyttning i hela landet. Med sådana antaganden kommer befolkningen inte att minska i något län. Denna framtidsbild bedöms av Inregia och Landstingsförbundet som högst osannolik.

Scenarior beskriver hur en utveckling kan komma att se ut utifrån definierade utgångspunkter. Den beräknade utvecklingen spänner vanligen över många år fram till det slutår som beräknats. Däremot säger scenarior inget om hur utvecklingen kommer att ske, gradvis eller språngvis. Med den bakomliggande utvecklingen som bas kan man våga påstå att en viss språngvis utveckling är den mest sannolika. I Blekinge kan man exempelvis konstatera att kommunerna hade en mera positiv utveckling befolkningsmässigt år 2002 än 2001 (tabell 5). Ett eller några få år kan emellertid inte vara anledning till att revidera det slutliga resultatet. I sådana fall krävs mera genomgripande förändringar. Två av kommunerna i Blekinge, Olofström och Sölvesborg är industrikommuner. I Inregias och Landstingsförbundets scenarior bedöms industrikommuner som grupp ha en mera negativ befolkningsutveckling än större städer, exempelvis Karlskrona (Westholm, m.fl., 2004). Tillväxten av arbetstillfällen inom servicenäringar är en av förklaringarna till detta.

Försörjning och kommunal ekonomi

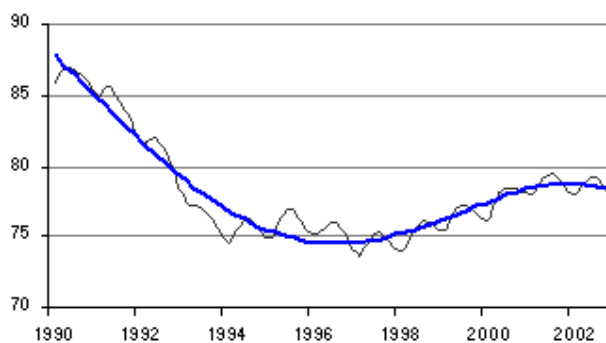
Befolkningens försörjningsmöjligheter, medelinkomster och den kommunala ekonomin hänger samman på så sätt att låg förvärvsintensitet påverkar skatteunderlaget och därmed kommunens skatteinkomster. Förvärvsintensiteten i Blekinge ligger i åldersgruppen 20-64 år tämligen nära riksgenomsnittet år 2001 (tabell 7). Skillnaderna mellan kommunerna i förvärvsintensitet ligger mellan 77 och 73 procent i åldersgruppen 20-64 år. Granskar man däremot förvärvsintensiteten i skilda åldersgrupper finner man att den ligger lägre i åldersgruppen 20-24 år och i Blekinge betydligt lägre än riksgenomsnittet, 54 jämfört med 58 procent, vilket är en faktor bakom utflyttningen från regionen i dessa åldersgrupper (ERU, 1992). Däremot ligger förvärvsintensiteten något högre än riksgenomsnittet i åldersgruppen 25-44 år. Man kan notera skillnader mellan de enskilda kommunerna, men ett gemensamt drag mellan dem, undantaget Sölvesborg, är låg förvärvsintensitet bland unga personer.

Tabell 7. Förvärvsintensitet i åldersgrupper, kommuner, Blekinge och riket, 1990 och 2001. Procent.

Åldersgrupp	Karlskrona	Ronneby	Karlshamn	Olofström	Sölvesborg	Blekinge/riket
20-24	54	49	54	-	64	54 58
25-44	82	80	83	-	82	82 80
45-64	74	74	75	-	73	74 75

20-64: 1990	88	89	89	85	88	87 88
20-64: 2003	76	74	76	73	77	75 76

Databas: SCB, databaser; SCB, 2004. *Kommunfakta*.

Jämfört med situationen år 1990 har förvärvsintensiteten i åldersgruppen 20-64 år sjunkit i hela riket liksom även i kommunerna i Blekinge. 1990 låg förvärvsintensiteten i riket på 88 procent (figur 2, tabell 7). Även på den tiden låg förvärvsintensiteten i Blekinge och de enskilda kommunerna nära riksgenomsnittet (tabell 7). Längre utbildning bland unga och ökande antal sjuk- och förtidspensioneringar i äldre åldersgrupper är faktorerna bakom den sjunkande förvärvsintensiteten.

Figur 2. Förvärvsintensitet, 1990-2002 i åldersgruppen 20-64 å4. Hela riket. Procent.
Källa: Glesbygdsverket, 2003.

Karlshamn, Ronneby och Sölvesborg kommuner hade år 2001 negativ nettopendling (tabell 8). Övriga kommuner hade ett pendlingsöverskott. Särskilt stor inpendling har Olofströms kommun både från övriga kommuner i länet och från andra län. Man kan även notera att kvinnor pendlar över kommun- och länsgränser i något mindre utsträckning än män. När pendlingen förkommer för kvinnor sker den i betydligt större utsträckning till angränsande kommun än över länsgränser. Det är ett väl känt mönster att kvinnors arbetsplats ofta ligger närmare bostaden än vad som gäller för män. Man kan konstatera att pendlingsutbytet med näraliggande kommuner är omfattande. Detta gäller även Olofström som har ett omfattande pendlingsutbyte med angränsande kommuner i Kristianstad län.

Tabell 8. Pendlingsriktningar och nettopendling i Blekinge år 2001.

Pendling	Karlskrona		Ronneby		Karlshamn		Olofström		Sölvesborg	
	Män	kvinnor	Män	kvinnor	Män	kvinnor	Män	kvinnor	Män	kvinnor
Inpendling	2445	1719	1438	786	1368	895	2488	965	559	
fr. övr. kommun	1230	1142	1157	678	880	699	1211	369	186	
fr. övr. län	1215	577	281	108	488	196	1377	596	373	
Utpendling	2660	1145	1941	1305	2233	1028	960	1513	962	
t. övr. kommun	907	561	1235	1055	1549	756	432	617	377	
t. övr. län	1753	584	706	250	684	272	528	896	585	
Nettopendling	359	574	-1022	-519	-998	-133	1528	-951	-403	

Källa: SCB, 2004. *Kommunfakta*.

Medelinkomsten bland förvärvsarbetande ligger i samtliga kommuner i Blekinge under riksgenomsnittet både 1991 och 2001 (tabell 9). Särskilt låg är medelinkomsten i Olofströms kommun. I denna kommunen har medelinkomsten även ökat i minst utsträckning under tioårsperioden om man jämför förändringarna i medelinkomst mellan de fem kommunerna

och riket. Här har tidigare konstaterats att sysselsättningen i varuproducerande näringar, i synnerhet bland män, ligger mycket högre i Olofström och Sölvesborg än i de övriga kommunerna där tjänstesektorn är betydligt mera omfattande både bland män och kvinnor. Varuproduktionens näringar har låga medelinkomster i hela landet jämfört med andra näringsgrenar.

Skatteindex ligger under riksgenomsnittet för Blekinge, 94 procent. Variationerna mellan de fem kommunerna ligger mellan 92 och 96 procent. Konsekvenserna blir ett skatteunderlag som ligger något under riksgenomsnittet. Den genomsnittliga skattesatsen för Blekinge, kronor 32,16, ligger något över riksgenomsnittet, dock med en liten variation mellan de fem kommunerna.

Tabell 9. Medelinkomst åren 1991 och 2001. Kommunal skattesats, skatteunderlag kr/inv. samt index, 2001.

	Karlskrona	Ronneby	Karlshamn	Olofström	Sölvesborg	Blekinge/riket
Medelink.	-91 119 100	116 900	122 100	120 200	114 500	118.600/127.200
""	-01 203 000	191 000	202 000	162 500	199 000	201 000/211 000
K. skatt	31,90	32,00	32,60	31,65	32,66	32,16 / 31,51
S.u. kr/inv.	132 643	124 490	131 403	130 596	126 836	129 194/131 770
Skatteindex	96	90	95	94	92	94 / 100

Databaser: SCB, databaser; SCB, 2004. *Årsbok för Sveriges kommuner*; SCB, 2004. *Kommunfakta*.

Medelinkomster och den skattekraft det ger i kommuner hänger samman med näringslivets struktur och de medelinkomster som råder inom olika näringar, men även med förvärvsintensiteten. Tidigare har konstaterats att förvärvsintensiteten i synnerhet bland mycket unga invånare i kommunerna i Blekinge ligger en bit under riksgenomsnittet, vilket påverkar skatteunderlaget i kommunen. De kommunala skatteinkomsterna är känsliga för nivån på förvärvsintensiteten, men även i hög grad för de befolkningsförändringar som under en längre tid kännetecknat utvecklingen i fyra av kommunerna, nämligen negativa födelsetal och negativa migrationstal och ökande andel personer över 65 år. Skatteunderlaget minskar, samtidigt som andelen äldre ökar samt att andelen barn och ungdomar förblir konstant. Utifrån befolkningsförändringarna kan man därmed göra bedömningar av den kommunala ekonomin några år in i framtiden.

Med Inregias och Landstingsförbundets prognoser som bakgrund kommer andelen personer i åldersgruppen 20-64 år att minska i framtiden, liksom andelen barn och unga. Det ger ett minskat skatteunderlag per invånare i Blekinge eftersom andelen äldre samtidigt kommer att öka. I hela landet kommuner beräknades försörjningskvoten variera mellan 1,52 och 2,06 år 2000 (tabell 10). Vid samma tid varierade försörjningskvoten mellan kommunerna i Blekinge från 1,72 för Ronneby till 1,88 i Karlskrona, med övriga kommuner däremellan. År 2030 beräknar Inregia och Landstingsförbundet att försörjningskvoterna i svenska kommuner ligger

i intervallet 1,58 till 2,63. En beräkning för kommunerna inom region Blekinge ger ett genomsnittlig försörjningskvot på 1,74, jämfört med ett genomsnitt på 1,81 för år 2000.

Tabell 10. Försörjningskvoter i hela landet och i region Blekinge åren 2000 och 2030.

År:	2000		2030	
	Lägst	högst	lägst	högst
Blekinge 1)	1,72	1,88	1,74	
Hela Sverige	1,52	2,06	1,58	2,63

Försörjningskvoten = totalbefolkningen / antal invånare i åldersgruppen 20-64 år (Westholm, m.fl., 2004).

1) Karlskrona 1,88; Ronneby 1,72; Karlshamn 1,75; Olofström 1,82; Sölvesborg 1,79 .

Krympande kommunal ekonomi och ändrade försörjningskvoter ställer kommuner inför utmaningar. I Blekinge kommer en större andel av befolkningen att vara äldre, vilket ger ett högre beroende av kommunalt, regionalt eller privat finansierad service samtidigt som färre personer yrkesarbetar och bidrar till den kommunala intäktssidan. Det finns flera teoretiskt tänkbara lösningar på sådana situationer. Sådana lösningar kan vara höjda taxor för offentlig service eller mera privat finansiering. En höjning av den kommunala skattesatsen förbättrar kommunernas intäkter. Man kan emellertid konstatera att samtliga fem kommuner i Blekinge redan i dag ligger över riksgenomsnittet i kommunal skattesats (tabell 9). De statliga kommunala utjämningsbidragen skulle teoretiskt sett kunna ökas eller få förändrade former. Sist, men inte minst, skulle befolkningsutvecklingen kunna bli mera positiv om näringslivet utvecklas i en riktning med flera arbetstillfällen för människor i åldrarna mellan 20 och 64 år, dvs. en utveckling i riktning mot Inregias och Landstingsförbundets mest positiva scenario.

Blekinge i framtiden

Med utgångspunkt från de förändringar som befolkningens utveckling och struktur i de fem kommunerna, Karlskrona, Ronneby, Karlshamn, Olofström och Sölvesborg genomgått sedan 1990 kommer två scenarior för befolkningen år 2015 att presenteras. Den första framtidsbilden tar som utgångspunkt att utvecklingen kommer att vara ungefär likadan som den var mellan åren 1990 till 2003. Den andra framtidsbilden utgår från en ökning av befolkningen i länet. De bakomliggande antagandena om reproduktionstal och migrationstal är desamma som Statistiska Centralbyrån använder för sina prognoser (Sveriges framtida befolkning, SCB). De antagandena ligger även bakom de prognoser om förändringar i befolkningsutveckling och åldersfördelning som Inregia och Landstingsförbundet använt i sina prognoser för regioner i Sverige (Westholm, et al., 2004). De scenarior som presenteras för Blekinge och kommunerna är anpassade till att Blekinge ligger i södra Sverige och sannolikt inte får en lika drastiskt befolkningsförändring som de norra delarna av landet. Å andra sidan har kommunerna i Blekinge inget storstadsområde som skulle kunna vara pendlingsmål för förvärvsarbetande. Även Hallands län saknar eget storstadsområde, men ligger inom Göteborgs pendlingsregion beräknas öka sin befolkning fram till år 2030 med cirka 10 procent. Stockholms, Uppsala, Skåne och Västra Götalands län beräknas få en betydande folkökning, Medan samtliga övriga län kommer att få en folkminskning eller bibehålla den folkmängd man har i dag.

I allmänhet kan man säga att de nationella prognoserna om befolkningsutvecklingen i Sverige har hög tillförlitlighet. I sina egna bedömningar av tillförlitligheten i antagandena bakom prognoserna menar SCB att det finns tre faktorer som är svårare att förutsäga än andra (Sveriges framtida befolkning, SCB, 2004). Nettoinvandringen kan periodvis vara högre eller lägre än vad man antagit beroende bland annat på förekomsten av politiska förhållanden eller arbetsmarknadsförhållanden såväl i Sverige som i utvandringsländerna. För det andra är skattningar av dödstal och fruktsamhet beroende av åldersgruppens storlek, vilken varierar mellan år. Den tredje osäkerhetsfaktorn är att prognoser för befolkningsmässigt små enheter, kommuner eller regioner, alltid är mera osäkra än för befolkningsmässigt större regioner.

Samma utveckling som förr: Blekinge år 2015

Den första framtidsbilden för Blekinge har som utgångspunkt att utvecklingen i länet kommer att var densamma fram till år 2015 som den varit mellan 1990 och 2003. Under den perioden minskade befolkningen i länet med cirka 2 procent. Denna framtidsbild svarar nästan exakt mot den regionframskrivning som Inregia och Landstingsförbundet gjort för Blekinge i det man kallar basscenariot. I det scenariot antar man att fruktsamheten i Sverige skall öka till 1,8 barn per kvinna samt att nettoinvandringen blir 12.000 personer. Med den bakgrunden kommer befolkningen i Blekinge fram till 2030 kommer att minska med 4 procent. Hälften av den folkminskningen kommer att ske fram till år 2015. I framtidsprognoser kan man aldrig exakt säga när en förändring inträffar. Några år kan ha en positiv befolkningsutveckling och andra en negativ utveckling. Under en längre tidsperiod kan det sammanlagda resultatet ändå

bli en folkminskning. I tabell 3 kunde konstateras att utvecklingen i de fem kommunerna i Blekinge från 1990 till i dag haft ett mönster med både stabilisering och språng.

Befolkningen i Karlskrona ökade under perioden 1990-2003, medan befolkningen i de övriga kommunerna minskade i varierande grad. År 2015 kan man med denna utgångspunkt beräkna en befolkningsminskning i Blekinge med cirka 2.980 invånare. Karlskrona, som i kommunförbundet klassificeras som större stad, kan beräknas få en ökning av befolkningen, medan de övriga kommunerna får en folkminskning. Mest minskar befolkningen i de kommuner som klassificeras som industrikommuner, dvs. Olofström och Sölvesborg. Över hela landet beräknas industrikommunerna få den största befolkningsminskningen under de närmaste decennierna. Även mindre och mellanstora städer beräknas i allmänhet få en befolkningsminskning, även om den minskningen är mindre än för industrikommuner. Man kan även notera skillnader mellan regioner i landet. De allra största relativa förändringarna kommer att ske i norra Svealand och Norrland.

När befolkningens storlek förändras påverkas även befolkningens åldersstruktur. En generell riktlinje är att befolkningsökningar oftast för med sig en ökande andel yngre och medelålders, medan minskande befolkningen får den motsatta effekten, dvs. en ökande andel äldre invånare.

Mot bakgrund av de förutsättningar som redovisats ovan och i föregående avsnitt för Blekinge och de fem kommunerna kan en prognos som bygger på att utvecklingen kommer att förbli densamma fram till år 2015 som den varit från 1990 till i dag beräknas. Det skall dock noteras att för de befolkningsmässigt små kommunerna Olofström och Sölvesborg är siffrorna mera osäkra än för övriga kommuner. Man skall alltid hålla i minnet att även relativt små händelser, exempelvis företagsnedläggningar, nyetableringar eller en väntat stor invandring, får stora konsekvenser för kommuner med liten befolkning.

Tabell 11. Befolkningsutveckling och befolkningsstruktur (%) i Blekinge med kommuner år 2015. Scenario 1.

Åldersgrupp	Karlskrona	Ronneby	Karlshamn	Olofström	Sölvesborg	Blekinge
0-19	23	19	19	17	16	21
20-64	58	50	50	47	48	53
65-	19	31	31	36	36	26
Befolkning	63.290	27.720	30.124	12.185	13.545	146.865
Ändring						
2003-2015	+2.435	-565	-615	-1.355	-2.880	-2.980
Försörjningskvot	1,72	2,0	2,17	2,13	2,08	1,89

Kommentar 1: I region Blekinge kan man utifrån Inregias och Landstingsförbundets prognos beräkna att befolkningens åldersstruktur fram till år 2015 kommer att förändras med ungefär följande relativa tal: -8%, -6,5%, +18% i åldersgrupperna 0-19, 20-64 och 65- respektive. Dessa förändringar mot en äldre befolkning är relativt större i industrikommuner än i medelstora kommuner, vilket tagits hänsyn till i ovanstående framtidsbedömning.

Kommentar 2: Försörjningskvoten = totalbefolkningen / antal invånare i åldersgruppen 20-64 år. Jfr. tabell 10.

Jämfört med år 1990 (tabell 4) kommer en större andel av befolkningen i Blekinge att vara över 65 år (tabell 11). Förändringarna mot äldre åldersgrupper kommer sannolikt att vara betydligt större i kommuner som minskar sin befolkning och särskilt i industrikommuner, vilket följer de mönster man bedömer som de mest troliga för sådana regioner i hela riket. Andelen invånare i åldersgruppen 20-64 år kommer att minska i Blekinge och då i synnerhet i kommunerna med negativ befolkningsutveckling.

Befolkningsförändringarna kommer att leda till kraftiga förändringar i försörjningskvoten mellan kommunerna i länet. Försörjningskvoten kommer att variera mellan 1,72 för Karlskrona till 2,17 och 2,13 för Karlshamn respektive Olofström (tabell 11). Försörjningskvoten anger hur många barn, ungdomar och pensionärer det går på varje invånare i förvärvsarbetande ålder. Man kan notera att avståndet mellan kommunerna i försörjningskvot kommer att öka fram till år 2015, vilket hänger samman med att kommunerna sinsemellan har olika typ av befolkningsutveckling. Konsekvensen blir att den kommunalekonomiska situationen i kommunerna både kommer att vara sinsemellan olika, men även förändrad jämfört med dagens situation. Kommunerna, med undantag av Karlskrona, kommer att ha betydligt större andel äldre att ansvara för än i dag. Samtidigt kommer andelen barn och ungdomar att vara mindre. Hela denna utveckling kommer att bli en kommunalekonomisk utmaning i planeringen av kommunal service.

Bättre än förr: Blekinge år 2015

Ett positivt scenario, dvs. ökning av befolkningen kräver andra grundantaganden kring befolkningsutvecklingen än i det första scenariot. För det första behöver befolkningen i hela landet öka med cirka en halv miljon invånare. Fruktsamheten behöver öka från 1,6 till 2,0 barn i genomsnitt per kvinna. Dödstalen behöver sjunka ytterligare, särskilt i regioner där dödstalen nu är höga, så att medellivslängden därmed höjs. Dessutom måste nettovandringen mer än fördubblas (27.000 pers/år). Invandrarna måste dessutom huvudsakligen bosätta sig i avfolkningsregioner. Även om detta scenario är attraktivt bedöms det som betydligt mera osannolikt av SCB, Inregia och Landstingsförbundet än de nationella förutsättningarna för basscenariot som ligger till grund för beräkningarna i scenario 1 för Blekinge ovan.

För Blekinge kommer de flesta nationella förutsättningarna att behövas för att nå de beräkningar som gäller för scenario 2, dvs. att befolkningen i länet skall öka med cirka 2 procent samt att varje kommun i länet skall få en positiv folkökning och åter få den ålderstruktur som gällde vid början av 1990-talet. Därutöver behöver fruktsamheten öka och dödstalen i länet sjunka något. Inflyttningen från andra regioner i landet, men i synnerhet genom att invandare kommer att bosätta sig i Blekingekommunerna, förutsätts vara omfattande. Sammanlagt behöver folkökningen i länet med de förutsättningarna ligga över 11.000 invånare (tabell 12). Karlskrona som klassificeras som större stad kan förväntas få den största ökningen av befolkningen, medan övriga kommuner får en mindre ökning. Minst blir folkökningen i industrikommunerna Olofström och Sölvesborg. Återigen bör det påpekas att framtidsberäkningar för små kommuner är mera osäkra än för befolkningsmässigt större kommuner.

Tabell 12. Befolkningsutveckling och befolkningsstruktur (%) i Blekinge med kommuner år 2015. Scenario 2.

Åldersgrupp	Karlskrona	Ronneby	Karlshamn	Olofström	Sölvesborg	Blekinge
0-19	23	22	22	23	22	23
20-64	59	58	58	56	57	58
65-	18	20	20	21	21	19
Befolkning	66.000	30.000	33.000	14.500	17.500	161.000
Ändring 2003-2015	+5.143	+1.713	+2.261	+959	+1.075	+11.151
Försörjnings- kvot	1,69	1,76	1,72	1,79	1,75	1,72

I det positiva scenariot har alla fem kommunerna en positiv befolkningsutveckling. Allra mest positiv är utvecklingen fortfarande i större städer, dvs. Karlskrona blir relativt sett större befolkningsmässigt och det relativa avståndet till övriga kommuner ökar något. Åldersstrukturen har många gemensamma drag med situationen år 1990. Andelen unga och förvärvsarbetande åldrar är nära nog identisk med situationen år 1990. För att komma dit krävs alla de förutsättningar som angivits som grundvillkor för scenario 2. Även försörjningskvoterna har förändrats så att de mera stämmer med situationen i början av 2000-talet (tabell 12). Den mest gynnsamma försörjningskvoten får Karlskrona, som får den största förändringen även i befolkningens ålderstruktur med en högre andel yngre och i förvärvsarbetande åldrar än de övriga kommunerna. Ett positivt scenario får som konsekvens en mera gynnsam utveckling för kommunerna även kommunalekonomiskt.

Framtidens utmaningar

Region Blekinge delar det mönster för befolkningsutveckling som gäller för många regioner i landet när det gäller befolkningens utveckling. En kommun, Karlskrona, kan klassificeras som större stad har haft en tämligen stabil befolkningsnivå som under senare år har ökat. De övriga kommunerna har i varierande grad haft en negativ befolkningsutveckling, med största andelen minskning i industrikommunerna Olofström och Sölvesborg. Grunden till dessa förändringar ligger i förändringar inom näringslivet. Industrins behov av arbetskraft minskar när teknologin i tillverkningsprocesserna tar över mänskliga insatser. Den offentliga sektorns stora behov av arbetskraft i vård och service saknar finansiellt underlag när färre människor i arbetskraften bidrar med skatteintäkter. Samtidigt centraliseras utbildning och utbildningskrävande sysselsättningar till större städer och storstäder där tillgången på unga, välutbildade arbetssökande är stor. Konsekvenserna för kommuner med minskande befolkningsunderlag blir minskande andel medborgare i åldersgrupperna 20 till 64 år och ökande andel äldre samt även barn och ungdomar med behov av stöd och service från den offentliga ekonomin. Över 200 av landets kommuner har en sådan utveckling. Konsekvenserna av näringslivsförändringar och migration är snarare ett nationellt problem än ett kommunalt eller regionalt problem. Den politiska organiseringen i Sverige har lång tradition med tyngdpunkt på lokalt självbestämmande och regional samordning. Mot den

bakgrunden blir det emellertid även i framtiden kommunernas och regionernas uppgift att hantera kommande samhällsförändringar.

I de båda scenarior för kommunerna i Blekinge som presenterats innebär det första, mest sannolika, en procentuellt liten minskning av befolkningen fram till år 2015 med förändringar mellan kommunerna så att Karlskrona ökar sin befolkning och de andra kommunerna minskar. Det andra scenariot förutser en befolkningsökning i regionen som bygger på att samtliga kommuner ökar sin befolkning. Vilka utmaningar för dessa båda scenarior med sig?

Scenario 1: Samma utveckling som förr.

- *Omfördelning av befolkningen inom regionen framtidens största utmaning!*
- Karlskrona växer och får en ung befolkning. Utbildningstillfällena ökar inom högskolan, vilket bidrar till detta förhållande. Samtidigt behöver arbetsmarknaden för unga expandera, så att flera kan stanna kvar i kommunen och nya flytta in. Den kommunala ekonomin stabiliseras genom en förnyring av befolkningen. Samtidigt behöver offentlig service för barn och ungdomar stärkas och byggas ut för att kunna ta emot unga hushåll och för att andra unga hushåll skall kunna stanna kvar på sina arbeten och bo kvar i kommunen. Andelen äldre kommer att förbli tämligen konstant, men prognosen bygger på att en större andel blir äldre än i dag och blir vid hög ålder en större grupp med stora vårdbehov jämfört med i dag.
- I de mellanstora kommunerna Ronneby och Karlshamn minskar befolkningen något. Andelen äldre ökar och särskilt i höga åldrar, eftersom ett antagande om höjd medellivslängd ligger i antagandena bakom prognosen. Minskande andel barn och ungdomar samt minskande andel invånare i åldersgruppen 20 till 64 år. Samtidigt som den kommunala ekonomin försvagas genom minskande skatteintäkter ställs stora och utökade krav på offentlig service för äldre, men även för barn och ungdomar för att minska eller förhindra utflyttningen bland hushåll med barn. Negativ befolkningsutveckling leder lätt till en ökad utförsspiral om levnadsvillkoren för invånare i arbetsför ålder försämras. Detta är en rörlig grupp som kan flytta, medan äldre inte har samma möjlighet att flytta till en bättre situation än den man flyttar från.
- Industrikommunerna Olofström och Sölvesborg kommer, enligt scenariot, att drabbas av en mera omfattande minskning av befolkningen. För att minska effekterna i förändrade levnadsvillkor för kommuninvånarna gäller samma behov av offentlig service som i Ronneby och Karlshamn. Samtidigt behöver nya arbetstillfällen skapas. Små verksamheter kan komplettera de stora arbetsplatser som dominerar dessa kommuner. Det behövs framtidstro och samhällsstöd för att detta skall bli en verklighet som fungerar som motverkande kraft mot negativa trender.
- Regionen Blekinge får, enligt scenariot, en markant förändring av befolkningens struktur. De unga dominerar den östra delen av regionen och äldre de västra delarna. Regionens del i service för befolkningen behöver planeras och dimensioneras efter sådana ändrade förhållanden. Utöver utbildning och vård kommer kommunikationer och infrastruktur att få ökad betydelse. Redan med dagens förhållanden kan man notera omfattande pendling mellan kommunerna i regionen. När arbetsmarknaden förändras kommer en stor del av befolkningen i första hand att undersöka arbetsmöjligheterna inom pendlingsavstånd före alternativet att flytta längre bort.

Särskilt vet man att hushåll med barn i skolåldern i första hand väljer att stanna kvar eller flytta inom så korta avstånd att barnen kan vara kvar i sin skola eller sitt närområde. Kommunikationer, både offentliga och infrastruktur med ett funktionellt vägnät, är viktiga medel för att påverka flyttningsströmmar tillsammans med utbildning och service för hushåll i yngre åldrar.

Scenario 2: Bättre än förr.

- *Mera folk till varje pris!*
- Samtliga kommuner i regionen bedöms i detta scenario få en ökande befolkning. Ökningen för samtliga kommuner bygger på att det föds flera barn i varje familj. Den äldre delen av befolkningen kommer i betydligt större omfattning nå högre ålder. Inflyttningen till kommunerna kommer att relativt sett bli omfattande och består till övervägande delen av invandrare till Sverige som kommer till sin första bostadsort i landet. Utmaningarna blir desamma för samtliga kommuner, men av olika dimensioner.
- Arbetsmarknaden behöver expandera både inom privat och offentlig sektor. Tjänstesamhällets yrken ökar i andel, men även yrken inom tillverkningssektorer behöver öka. Kommunerna behöver ha mark- och lokalberedskap för att underlätta sådan expansion.
- Inom offentlig sektor krävs en expansion inom samtliga serviceområden, barnomsorg, äldreomsorg, skola och utbildning för att erbjuda service och goda levnadsvillkor för inflyttande, vilka kommer att ha en åldersmässig tyngdpunkt på åldersgrupper mellan 20 och 50 år. Inom offentlig sektor behöver många arbetstillfällen komma till för att möta behov av service och tjänster i en växande befolkning.
- Bostäder för inflyttande behöver byggas på platser som har en attraktivitet för unga inflyttande när det gäller tillgång till boendemiljö, service och kommunikationer.
- Kommunikationer och infrastruktur för ett ökat pendlingsutbyte mellan kommunerna inom regionen behöver tas med i planeringen. Pendlingsutbytet kan komma att ligga på minst samma nivåer i dag, beroende på att avstånden mellan kommunerna är små och preferenser när det gäller boendemiljö mellan inflyttande kan se olika ut.
- Inflyttande från utlandet behöver ha särskild service (språk och kultur, information, skolor, utbildning, bostäder) utöver ordinarie offentlig service för att öka integrationsförutsättningarna, inte bara i Sverige, utan även i kommunen och regionen som leder till att man stannar kvar i stället för att söka sig till andra regioner i landet.
- Regionen kommer att få en ålderstruktur som motsvarar den som var rådande vid början av 1990-talet. Detta för med sig att vård- och omsorgsbehov för alla åldrar behöver dimensioneras för en ökande befolkning både i öster och väster. Gymnasieutbildning med omfattande utbud av program och kurser kommer att vara betydelsefulla kriterier för befolkningens värdering av bostadsorter inom regionen. Pendlingsmöjligheterna är en annan viktig faktor. En samordnad markplanering för både verksamheter, bostäder och fritid kommer att bli betydelsefull när befolkningen i hela regionen ökar.

Grundbulten för båda scenariorna är utvecklingen inom både privat och offentlig sektor när det gäller arbetstillfällen. Alla de utmaningar man ställs inför och som kommenterats ovan hänger i sista hand samman med att det finns försörjningsförutsättningar för befolkningen för att de skall kunna bo kvar eller flytta in och för att kommuner och region skall kunna utveckla samhällsservice som ger förutsättningar för goda levnadsvillkor för invånarna.

Litteratur och statistiska källor

Befolkningen. SCB, Stockholm, 1991.

Berkes F & C Folke, 1998. *Linking Social and Ecological Systems. Management Practices and Social Mechanisms for Building Resilience*, Cambridge University Press.

Boverket, Länsstyrelsen I Stockholms län, Stadsbyggnadskontoret, Regionplane- och trafikkontoret, 1998. *Rörlighetens värde. Flyttningar i Stockholms län*. Rapport 1.

Breitholtz C, 1997. Hållbara planer. I *Miljö & Hälsa*. 1997:7.

Carlsson-Kanyama A & A-L Lindén, 2001. Trends in food production and consumption – Swedish experiences from environmental and cultural impacts. *International Journal of Sustainable Development*, vol. 4.

Carlsson-Kanyama A & A-L Lindén, 2003. Environmentally Friendly Disposal Behaviour and Local Support Systems. *Local Environment*, (accepted).

Carlsson-Kanyama A, Eriksson B & Henriksson G, 2001. *Stakeholders and consumption in five cities*. Fms Report 173, ESRG, Stockholm.

Carlsson-Kanyama A, Lindén A-L & B Eriksson, 2003. Residential energy behaviour: Does generation matter? *Journal of Consumer Behaviour*, vol ?? (submitted)

ERU. 90-talets befolkningsfrågor. Arbetsmarknadsdepartementet, Ds 1992:16. Stockholm.

European Sustainable Cities. 1996. European Commission, Bryssel.

Glesbygdsverket. *Årsbok 2003*. Östersund.

Guteland G et al., 1975. *Ett folks biografi. Befolkning och samhälle från historia till framtid*. Publica, Stockholm.

Hackett P, 1995. *Conservation and the Consumer. Understanding Environmental Concern*. Routledge, London.

IVA, Kungliga Ingenjörsvetenskapsakademien, 2002. *Energianvändning i bebyggelsen*. Stockholm

IVA, Kungliga Ingenjörsvetenskapsakademien, 2003. *Energiframsyn Sverige i Europa: Vad hände sen?* Stockholm.

Jacobson H K & M F Price, 1990. *A Framework for Research on the Human Dimensions of Global Environmental Change*. ISSC/UNESCO, Paris.

Johansson B, 1997. *Stadens tekniska system. Naturresurser i kretslopp*. Byggforskningsrådet, Stockholm.

Jørgensen E, 2004. *Hållbar utveckling, samhällsstruktur och kommunal identitet. En jämförelse mellan Västervik och Varberg*. Ak. avh., Sociologiska institutionen, Lunds universitet, Lund.

Klintman M, 1996. *Från "trivialt" till globalt – att härleda miljöpåverkan från motiv och handlingar i urbana sfärer*. Lic. Avh., Sociologiska institutionen, Lund.

Klintman M, 1998. *Between the Private and the Public. Formal Carsharing as Part of a Sustainable Traffic System – an exploratory study*. Dept. of Sociology, 1998:3, Lund.

Konsumenten och miljön 1995. Resultat från en undersökning om svenska konsumenters miljömedvetenhet. Konsumentverket 1995/96:13, Stockholm.

Light I, 1983. *Cities in World Perspective*. MacMillan, New York.

Lindén A-L, 1989. *Vem bor i bostadsområdet? Bostadsutbud - befolkningsstruktur - förändringsmönster*. Boende och bebyggelse, Sociologiska institutionen, Lunds universitet, Lund.

Lindén A-L, 1994. *Människa och miljö. Värderingar, attityder, livsstil och livsform*. Carlssons, Stockholm.

Lindén A-L, 1996. *Från ord till handling*. I L J Lundgren (red), *Livsstil och miljö. Fråga, forska, förändra*. Naturvårdsverket förlag, Stockholm.

Lindén A-L , 2001. *Allmänhetens miljöpåverkan. Energi, mat, resor och socialt liv*. Carlssons, Stockholm.

Lindén, A-L m.fl., 1997. *Socialt hållbar planering. Analys av faktorer som är väsentliga för en socialt hållbar utveckling i Lunds kommun*. PM nr 12, Stadsarkitektkontoret, Lund.

Lindén A-L, Jørgensen E & M Bennulf, 1998. *Samhällsvetenskapliga perspektiv på hållbara städer*. Regeringsuppdrag forskning till stöd för hållbar utveckling, bilaga 3b, Byggforskningsrådet, FRN, MISTRA, Stockholm.

Lindén A-L & A Carlsson-Kanyama, 1998. *Dagens livsstilar i framtidens perspektiv*. Rapport 4870, Naturvårdsverket förlag, Stockholm.

Lindén A-L & A Carlsson-Kanyama, 1999. *Travel patterns and environmental effects now and in the future*. *Ecological Economics*, vol.30.

Lindén A-L & A Carlsson-Kanyama, 2002. *Voluntary Agreements – a Measure for Energy Efficiency in Industries?* *Energy Policy*, vol. 10.

Logan J R & H L Molotch, 1987. *Urban Fortunes. The Political Economy of Place*. Berkeley University Press, Los Angeles.

Martinotti G, 1997. *The Sustainable City. A Synthesis Report*. European Foundation for Improvement of Living and Working Conditions, Dublin.

Maunsbach T & B Mårtensson, 1978. *Samhällsplanering - 6 fallstudier. Planeringens förhållande till sociala problem och miljöproblem*. Byggnadsrådet, Stockholm.

Mega V, 1997. *European Cities in Search of Sustainability*. European Foundation for Improvement of Living and Working Conditions, Dublin.

Naturmiljön i siffror 2000. Naturvårdsverkets förlag och SCB, Stockholm.

NUTEK, 1994. *Hur kan elförbrukningen i svenska hushåll och lokaler påverkas? En dynamisk analys fram till 2010*. R 194:54, Stockholm.

Olsson-Hort S E, 1992. *Segregation - ett svenskt dilemma?* Långtidsutredningen, Finansdepartementet, Stockholm.

Rayner S & E L Malone (eds), 1998. *Human Choice and Climate Change. Vol. 1, The Societal Framework*. Batelle Press, Columbus, Ohio.

Renhållningsförordningen, bilaga, 1998:902.

Sachs W et. al., 1998. *Greening the North. A Post-Industrial Blueprint for Ecology and Equity*. Zed Books Ltd, London.

SBC, databaser. <http://www.scb.se>

SCB, 2004. Kommunfakta för kommunerna Karlskrona, Ronneby, Karlshamn, Olofström och Sölvesborg. Bland annat kommunernas hemsidor.

SCB, 2004. Årsbok för Sveriges kommuner. Stockholm.

Sveriges framtida befolkning 2003-2050. SCB, Stockholm, 2004. www.scb.se/databaser.

SOU 2003:31. *En hållbar framtid i sikte*. Statens offentliga utredningar, Regeringskansliet, Stockholm.

Stjernström O, 1998. *Flytta nära, långt bort: de sociala nätverkens betydelse för val av bostadsort*. Gerum, Umeå universitet, Umeå.

Svensson L G & P Orban (red), 1995. *Människan i tjänstesamhället*. Studentlitteratur, Lund.

Thelander A-L, 1984. *Tomma lägenheter. Lösning på problemet i Olofström*. Byggnadsrådet, Stockholm.

Waldo Å, 2002. *Staden och resandet. Mötet mellan planering och vardagsliv*. Ak.Avh. 49, Dept. of Sociology, Lund University, Lund.

Westholm E, Amcoff J Gossas M, Korpi M, 2004. *Att leva med befolkningsförändringar. En översikt*. Rapport 9, Kommunförbundet, Stockholm.

Vår gemensamma framtid. Rapport från världskommissionen för miljö och utveckling under ordförandeskap av statsminister Gro Harlem Brundtland. B Hägerdahl (red), Prisma/Tiden, Stockholm, 1988.

Öhman J (red), 1992. *Urbana samhällen och processer*. Nordisk Samhällsgeografisk Tidskrift, Byggnadsrådet, Stockholm.

Öresjö E, 1997. Staden och den sociala hållbarheten. I *Urban*. 1997:13.

Blekinge delar det mönster för befolkningsutveckling som gäller för många regioner i landet när det gäller befolkningens utveckling. En kommun, Karlskrona, har haft en balanserad befolkningsutveckling och under senare år har antalet invånare ökat. De övriga kommunerna har i varierande grad haft en negativ befolkningsutveckling. Konsekvenserna för kommuner med minskande befolkningsunderlag blir minskande andel medborgare i åldersgrupperna 20 till 64 år och ökande andel äldre. Över 200 av landets kommuner har en sådan utveckling vilket får långsiktiga konsekvenser. Den politiska organiseringen i Sverige har lång tradition med tyngdpunkt på lokalt självbestämmande och regional samordning. Mot den bakgrunden blir det även i framtiden kommunernas och regionernas uppgift att hantera effekterna av en stagnerande och åldrande befolkning.

I de båda scenarierna för kommunerna i Blekinge som presenterats innebär det första en procentuellt liten minskning av befolkningen fram till år 2015. Det andra scenariot förutser en befolkningsökning i regionen som bygger på att samtliga kommuner ökar sin befolkning. Vilka utmaningar för dessa båda scenarierna med sig? Detta analyseras närmare i rapporten.

Anna-Lisa Lindén är professor i sociologi vid Lunds universitet med inriktning mot urban sociologi och miljöforskning. Hon har forskat om hushållens boendemönster och den påverkan detta har för segregation och hälsa och om sambanden mellan människors livsstilar, konsumtionsmönster och miljöpåverkan. När det gäller resande och färdmedel, livsmedel, energi- och kretsloppsfrågor. Hennes forskning har ett starkt tvärvetenskapligt inslag med projektsamverkan med tekniker, ekonomer, geografer, ekologer och medicinare.

Vid sociologiska institutionen, Lunds universitet är hon ansvarig för samordningen inom forskarutbildningen och leder hon forskargruppen *Miljö och Samhälle*.

Anna-Lisa Lindén är engagerad i beredningsarbete och styrelsearbete i flera forskningsråd och har medverkat i regeringsuppdrag kring hållbar utveckling. Anna-Lisa Lindén har ett omfattande internationella forskarnätverk på planerings- och miljöområdet.

Hållbar samhällsutveckling i Blekinge - Nutid och framtid
Anna-Lisa Lindén

ISSN 1103-1581
ISRN BTH-RES--03/05--SE

Copyright © 2005 by the author
All rights reserved
Printed by Kaserntryckeriet AB, Karlskrona 2005